

**MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS IN THE DEMOCRATIC
REPUBLIC OF GEORGIA**

შინაგან საქმეთა უწყება საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკაში

OTAR JANELIDZE

Doctor of History, Professor of Gori State Teaching University

ORCID ID: 0000-0003-0132-4341

otar_janelidze@yahoo.com

+995 599 54 01 95

Abstract

The history of activities of the state institutions of the Democratic Republic of Georgia, including the Ministries is not properly studied. The present article aims to make up for some of these shortcomings of historiography and, based on the first sources, covers the work the Ministry of Internal Affairs in 1918-1921.

The Ministry of Internal Affairs was established immediately after the restoration of Georgia's state independence and the establishment of a democratic republic. From the very first day, it was headed by the famous Georgian Social Democrat Noe Ramishvili, who was also the chairman of the government from May 26, 1918 to June 24, 1918.

The agency had: a central division, charity, healthcare, post and telegraph departments and a special detachment. The Central Division of the Ministry included administrative, general, reporting, local economy, community, veterinary and bordering departments, and the Central Committee for Refugees. The Criminal Investigation Militia was also subject to the Ministry. The agency was responsible for ensuring state order, citizen registration and providing them with ID documents, general control over the formation and operation of local self-government bodies throughout the country, as well as support for the development of the communication systems - post and telegraph etc.

The study showed that the Ministry of Internal Affairs was an important guarantor of the stability and security of the state throughout the existence of the Democratic Republic of Georgia. It overcame unrest and anarchy in different parts of the country and provided conditions for more or less calm flow of life of the State.

In this regard, a special role was played by a special Detachment of the Ministry led by Mecca Kedia. The Detachment managed to prevent several anti-state uprisings and attempts of an armed revolt; Many agents and means of propaganda of hostile countries towards Georgia were spotted and identified. More than 1,000 Bolsheviks suspected of undermining activities against the country were arrested at different times, a certain part of them was deported from Georgia.

The Ministry paid great attention to cultural and educational activities, and Minister Ramishvili often visited different towns and villages for direct contacts with the population. It is the merit of the agency that a telegraph was laid in all parts of Georgia, the postal mail, and telephone service systems were expanded.

The Ministry of Internal Affairs submitted about 80 bills to the Constituent Assembly for approval, many of which became laws and it issued tens of legal acts (decrees, resolutions, ordinances).

The agency made great efforts to overcome the "Ispanka" epidemic, as well as to solve the problems of refugees from abroad looking for shelter in Georgia.

Key words: Democratic Republic of Georgia, Ministry of Internal Affairs, Special detachment, Cryomogenic situation, Security, Stabilization.

ოთარ ჯანელიძე

ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი,
გორის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტის პროფესორი

ORCID ID: 0000-0003-0132-4341

otar_janelidze@yahoo.com

+995 599 54 01 95

აბსტრაქტი

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სახელმწიფო ინსტიტუციების, მათ შორის სამინისტროთა საქმიანობის ისტორია სათანადოდ არ არის შესწავლილი. წინამდებარე სტატია მიზნად ისახავს ისტორიოგრაფიის ამ ხარვეზის რამდენადმე გამოსწორებას და პირველწყაროებზე დაყრდნობით აშუქებს შინაგან საქმეთა უწყების მიერ 1918-1921 წლებში გაწეულ მუშაობას.

შინაგან საქმეთა სამინისტრო საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენისა და დემოკრატიული რესპუბლიკის შექმნისთანავე ჩამოყალიბდა. მას პირველი დღიდანვე სათავეში ედგა ცნობილი ქართველი სოციალ-დემოკრატი ნოე რამიშვილი, რომელიც 1918 წლის 26 მაისიდან 24 ივნისამდე მთავრობის თავმჯდომარეც იყო.

უწყებაში არსებობდა ცენტრალური სამმართველო, საქველმოქმედო, ჯანდაცვის, ფოსტა-ტელეგრაფის განყოფილებები და განსაკუთრებული რაზმი. ცენტრალური სამმართველო აერთიანებდა ადმინისტრაციულ, საერთო, საანგარიშო, ადგილობრივი მეურნეობის, საერო, საბეითლო და სამიჯნო განყოფილებებსა და ლტოლვილთა ცენტრალურ კომიტეტს. სამინისტროს ექვემდებარებოდა სისხლის სამართლის სამმებრო მილიციაც. უწყებას ევალებოდა სახელმწიფოებრივი წესრიგის უზრუნველყოფა, მოქალაქეთა აღრიცხვა და მათთვის პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტების გადაცემა, რესპუბლიკის მთელ ტერიტორიაზე ადგილობრივ თვითმმართველობათა ორგანოების - ერობების ფორმირებასა და საქმიანობაზე ზოგადი კონტროლი, ასევე, ზრუნვა საკომუნიკაციო სისტემის - ფოსტისა და ტელეგრაფის განვითარებისათვის და სხვ.

შინაგან საქმეთა უწყება საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის არსებობის მთელი ხნის განმავლობაში იყო სახელმწიფოს სტაბილურობისა და უსაფრთხოების მნიშვნელოვანი გარანტი. მან დაძლია ქვეყნის სხვადასხვა კუთხეში არსებული თავაშვებულობა, ანარქია და უზრუნველყო პირობები სახელმწიფოებრივი ცხოვრების მეტ-ნაკლებად მშვიდი მდინარებისათვის.

ამ მხრივ დიდი როლი შეასრულა სამინისტროს განსაკუთრებულმა რაზმმა მექი კედიას მეთაურობით. რაზმმა შეძლო აღეკვეთა რამდენიმე ანტისახელმწიფოებრივი გამოსვლა და შეიარაღებული აჯანყების მცდელობა; გამოააშკარავა საქართველოსადმი

მტრულად განწყობილი ქვეყნების მრავალი აგენტი და პროპაგანდის საშუალება. სხვადასხვა დროს დააპატიმრა ქვეყნის ძირგამომთხრელ საქმიანობაში ეჭვმიტანილი 1000-ზე მეტი ბოლშევიკი, რომელთა გარკვეული ნაწილი საქართველოდან გაასახლეს.

სამინისტრო დიდ ყურადღებას უთმობდა კულტურულ და საგანმანათლებლო საქმიანობას, მოსახლეობასთან უშუალო კონტაქტების მიზნით მინისტრი რამიშვილი ხშირად სტუმრობდა სხვადასხვა ქალაქსა და სოფელს. უწყების დამსახურებაა, რომ საქართველოს ყველა კუთხეში გაყვანილ იქნა ტელეგრაფი, გაფართოვდა სატელეფონო და საფოსტო სისტემა.

შინაგან საქმეთა სამინისტრომ დამფუძნებელ კრებაში დასამტკიცებლად შეიტანა 80-მდე კანონპროექტი, რომელთაგან ბევრი კანონად იქცა და გამოსცა ათეულობით სამართლებრივი აქტი (დეკრეტი, დადგენილება, განკარგულება). უწყებამ დიდი ძალისხმევა მოახმარა „ისპანკის“ ეპიდემიის დაძლევის, ასევე, საქართველოში უცხოეთიდან შემოხიზნულ ლტოლვილთა პრობლემების მოგვარებას.

საკვანძო სიტყვები: საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა, შინაგან საქმეთა სამინისტრო, განსაკუთრებული რაზმი, კრიმინოგენული ვითარება, უსაფრთხოება, სტაბილიზაცია.

შესავალი

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ისტორია ჯერ კიდევ სრულად არ არის შესწავლილი. ბევრია საკვლევი და სამუშაო თუნდაც მისი სახელმწიფოებრივი აღმშენებლობის წარმოსაჩენად, სახელმწიფოს მესვეურთა ბიოგრაფიებისა თუ პორტრეტული შტრიხების შესავსებად, ცალკეული უწყების საქმიანობის, ქვეყნის ყოველდღიურობის გასაშუქებლად და სხვ. 1918-1921 წლების ქართული სინამდვილის შესახებ ახლა უფრო მეტი ვიცით, ვიდრე თუნდაც ათი წლის წინ, მოგვეპოვება საინტერესო გამოკვლევები, წიგნები (ბენდიანიშვილი, 2001; ჯანელიძე, 2018), ფოტოალბომები (კულტურის ქრონიკა, 2018), ენციკლოპედია-ლექსიკონი (საქართველოს დემოკრატიული, 2018) და სხვა ხასიათის პუბლიკაციები, მაგრამ ეს არ არის საკმარისი იმ სამწლიანი პერიოდის შინაარსიანი და სისხლსავსე ცხოვრების საილუსტრაციოდ.

ცოტაა დაწერილი საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სახელმწიფო ინსტიტუტების, მათ შორის სამინისტროების მუშაობის, მათი მიღწევებისა თუ ხარვეზების შესახებ, ნაკლებად ვიცნობთ ამ უწყებებში დასაქმებულ ადამიანებსა და ა. შ.

წინამდებარე სტატია ახალი ქართული სახელმწიფოს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ძალოვანი სტრუქტურის - შინაგან საქმეთა სამინისტროს მიერ 1918-1921 წლებში გაწეულ საქმიანობაზე მოგვითხრობს. ამ უწყების ისტორიით მკვლევარნი ფართოდ არ დაინტერესებულან, არ ვიცით, რა გზა განვლო სამინისტრომ მისი ფორმირებიდან დემოკრატიული რესპუბლიკის დაცემამდე, როგორ გაართვა მან თავი მის წინაშე დასახულ ამოცანებს, გაუმკლავდა თუ არა ქვეყნის უსაფრთხოებისა და კონსტიტუციური წესრიგის დაცვის კუთხით არსებულ გამოწვევებსა და სხვ. ხსენებულ საკითხებთან დაკავშირებით

სულ ორიოდე პუბლიკაციას თუ გავიხსენებთ (ჭუმბურიძე, 2012; ზვადაგიანი, 2019), რაც ჩვენი ისტორიოგრაფიის ხარვეზად უნდა ჩაითვალოს. სტატია ამ ხარვეზის რამდენადმე მაინც გამოსწორების ცდას წარმოადგენს.

მეთოდი.

სტატიაში შინაარსობლივი ანალიზის მეთოდით შესწავლილია საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის შინაგან საქმეთა სამინისტროს საქმიანობა 1918-1921 წლებში. ნაშრომი დაფუძნებულია პირველწყაროებზე - საარქივო მასალების, იმდროინდელი პერიოდული პრესის მონაცემებსა და საკითხის ირგვლივ არსებულ სამეცნიერო ლიტერატურაზე.

ისტორიული კონტექსტის გაშუქებისას გამოყენებულია შემთხვევათა ანალიზის კვლევითი სტრატეგია, განსხვავებულ დროსა და სივრცეში მომხდარი მოვლენების კვლევა ასევე ემყარება ისტორიულ-შედარებით მეთოდს, ემპირიული მასალის კრიტიკულ გააზრებასა და განზოგადებას.

შედეგები. 1. შესწავლილია საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის შინაგან საქმეთა უწყების სტრუქტურული აღნაგობა, ფუნქციები და გაწეული მუშაობა 1918-1921 წლებში და მოცემულია მისი შეფასება.

2. ყურადღება გამახვილებულია სამინისტროს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დანაყოფის - განსაკუთრებული რაზმის საქმიანობაზე. ფაქტობრივი მასალის ანალიზის გზით გაშუქებულია რაზმის მუშაობის დადებითი და უარყოფითი გამოვლინებანი.

3. მიმოხილულია შინაგან საქმეთა უწყების ზოგად კონტროლს დაქვემდებარებული ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების - ერობების მოღვაწეობა მათ წინაშე არსებული გამოწვევების დასაძლევად.

4. წარმოჩენილია შინაგან საქმეთა მინისტრის ნოე რამიშვილის პორტრეტული შტრიხები, ნაჩვენებია საქართველოს პოლიტიკური სპექტრის წარმომადგენელთა დამოკიდებულება ნ. რამიშვილისა და უწყებაში შემავალი ცალკეული სტრუქტურის მიმართ.

მსჯელობა

1918 წლის 26 მაისს ქართველი ერის ცხოვრებაში ახალი ეპოქა დაიწყო, განახლდა XIX საუკუნეში შეწყვეტილი ეროვნული სახელმწიფოებრიობა, რომლის პოლიტიკურ ფორმად დემოკრატიული რესპუბლიკა გამოცხადდა. ეროვნულ საბჭოში შემავალი პოლიტიკური პარტიების შეთანხმებით, რესპუბლიკის ხელმძღვანელობა კოალიციურ მთავრობას მიენდო. მთავრობის თავმჯდომარედ და შინაგან საქმეთა მინისტრად გავლენიანი სოციალ-დემოკრატი ნოე რამიშვილი დაინიშნა.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობა მრავალრიცხოვანი არ ყოფილა და თავდაპირველად მხოლოდ 8 სამინისტროს აერთიანებდა: შინაგან საქმეთა, საგარეო საქმეთა, სამხედრო, იუსტიციის, ფინანსთა და ვაჭრობა-მრეწველობის, განათლების, მიწათმოქმედების და გზათა. ამათგან, შინაგან საქმეთა უწყებას ცალკე მინისტრი არ ჰყოლია და მას უშუალოდ მთავრობის თავმჯდომარე უძღვებოდა. ასე იყო 1918 წლის 24 ივნისამდე,

ვიდრე პრემიერის პოსტზე ნოე რამიშვილს ნოე ჟორდანიას შეცვლიდა. ამ დღიდან დამოუკიდებელ ინსტიტუტად გამოყოფილ შინაგან საქმეთა სამინისტროს საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამხობამდე სათავეში უცვლელად ნოე რამიშვილი ედგა. სხვადასხვა დროს მისი მოადგილეები იყვნენ გერასიმე მახარაძე (1919 წელს დაინიშნა დიპლომატიურ წარმომადგენლად სომხეთში, 1920 წლიდან კი მიენდო საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სრულუფლებიანი დიპლომატიური წარმომადგენლობა საბჭოთა რუსეთში), კონსტანტინე საბახტარაშვილი (შემდეგში ეკავა საგარეო საქმეთა მინისტრის მოადგილის თანამდებობა) და პარმენ ჭიჭინაძე (1920 წლის ბოლოდან დაინიშნა სამხედრო მინისტრად).

1917 წლის თებერვლის რევოლუციიდან მოყოლებული ვიდრე საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენამდე პერიოდი რუსეთში, კავკასიაში და მათ შორის საქართველოშიც, არასტაბილურობით, ანარქიითა და კრიმინალის მომძლავრებით აღინიშნა. თვითმპყრობელობის დამხობის შემდეგ პოლიციის არსებული სისტემა, როგორც „რეაქციული და კორუმპირებული“, გაუქმდა. ლიკვიდირებულ იქნა ასევე, ოხრანკა და ჟანდარმთა ცალკე კორპუსიც. თანამდებობიდან გადააყენეს, დააპატიმრეს და პასუხისგებაში მისცეს ჟანდარმთა სამმართველოს მრავალი უფროსი, პოლიცემისტერი და უწყების სხვა მაღალი რანგის მოხელე.

გამოცხადდა დეკრეტი პატიმართა ამნისტიის შესახებ. საპყრობილეებიდან პოლიტიკურ დევნილთა გარდა, უამრავი ბოროტმოქმედი - სისხლის სამართლის დამნაშავეც გათავისუფლდა. ბანდიტობა-ყაჩაღობამ მასშტაბური ხასიათი შეიძინა. დღისით-მზისით, ძარცვის მიზნით, ადამიანებს თავს ესხმოდნენ ქუჩებში, უვარდებოდნენ სახლებში, დაუნდობლად კლავდნენ, იტაცებდნენ სხვის ქონებას. დროებითმა მთავრობამ და მისმა კავკასიის სამხარეო სტრუქტურამ - ოზაკომმა ვერ შეძლეს აღეკვეთათ ქაოსი და ანარქია, რომელიც ამ რეგიონსაც მოედო. ვითარება დიდად არც კომისარიატისა და სეიმის პირობებში გამოსწორებულა. ბარში თუ მთაში ყაჩაღთა ბანდები დათარეშობდნენ.

დროებითმა მთავრობამ დაიწყო ძალისმიერი სტრუქტურების გარდაქმნა რევოლუციის მოთხოვნათა შესაბამისად. „ცარისტული“ პოლიცია ჯერ „საზოგადოებრივი პოლიციით“, შემდეგ კი სახალხო მილიციით შეიცვალა, რომლებიც ადგილობრივ თვითმმართველობათა ორგანოებს ექვემდებარებოდნენ (საქართველოს ეროვნული, 2081, საქმ. 3). მილიციელები ჩვეულებრივი მუშები იყვნენ, რომლებიც დღისით ჩარხებთან იდგნენ, სადამოს კი შაშხანებით ხელში ქუჩებში წესრიგს იცავდნენ. ანალოგიური ვითარება იყო საქართველოშიც. აქაც თავი იჩინა რევოლუციისათვის დამახასიათებელმა ისეთმა მოვლენებმა, როგორც არის დეფიციტი (განსაკუთრებით საწვავისა და სურსათის), ასევე, მასთან მჭიდროდ დაკავშირებული სპეკულაცია, სახელმწიფო ქონების დატაცება, კონტრაბანდა, მექრთამეობა, ძარცვა, ქურდობა და სხვ. ასეთი მძიმე მემკვიდრეობა მიიღო საქართველოს დემოკრატიულმა რესპუბლიკამ კრიმინოგენული თვალსაზრისით, რომელთანაც გამკლავება სერიოზულ სისტემურ ცვლილებებს, საქმის ცოდნას, პატიოსნებას, სიმტკიცესა და შეუპოვრობას მოითხოვდა. შემთხვევითი არ არის, რომ შინაგან საქმეთა უწყების ხელმძღვანელობა მთავრობის თავმჯდომარემ შეითავსა.

მართლაც, საქართველოს პირველი რესპუბლიკის პირველ პრემიერსა და შინაგან საქმეთა მინისტრს, ნოე რამიშვილს თანამედროვენი ლიდერის ბუნების მქონე პიროვნებად ახასიათებენ, რომელსაც გააჩნდა მტკიცე ნებისყოფა, მეტრძოლი სული, გაბედული მოქმედების უნარი. იყო ენერგიული, ინიციატივანი, რისკიანი, ოპერატიული, „სიმართლის მოყვარე, უანგარო საზოგადოებრივ საქმეში და მკაცრი საქმისადმი“, „შეუპოვარი მიღებული გადაწყვეტილების გატარებაში“. „მისი ხასიათის მიდრეკილება იყო პირდაპირობა, უშიშრობა, პატიოსნება და ერთგულება ეროვნული საქმის მიმართ“ (ჯანელიძე, 2015: 22-23).

შინაგან საქმეთა მინისტრის სახელი ისტორიას შემორჩა, როგორც გაბედულებით, უშიშრობით, ბოროტმოქმედთა და კანონდამრღვევთა მიმართ გამოვლენილი სიმკაცრით, სახელმწიფოებრივი წესრიგის დაცვა-განმტკიცებისადმი ერთგულებით, ქვეყნის მტრებისადმი დაუნდობლობითა და სისასტიკით გამორჩეული პიროვნებისა. მას „რკინის მინისტრსაც“ უწოდებდნენ.

ახლად შექმნილი საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის აღმასრულებელმა ხელისუფლებამ აქცენტი მცირერიცხოვანი, მაგრამ მობილური სახელმწიფო აპარატის ფორმირებაზე აიღო. შესაბამისად, მცირე იყო შინაგან საქმეთა სამინისტროში არსებული სტრუქტურების რიცხვიც. მოქმედებდა ცენტრალური სამმართველო, საქველმოქმედო, ჯანდაცვის (1920 წელს გარდაიქმნა დეპარტამენტად), ფოსტა-ტელეგრაფის განყოფილებები და განსაკუთრებული რაზმი. ცენტრალურ სამმართველოში შედიოდა ადმინისტრაციული, საერთო, საანგარიშო, ადგილობრივი მეურნეობის, საერობო, საბეითლო და სამიჯნო განყოფილებები, ასევე, იყო ლტოლვილთა ცენტრალური კომიტეტი (ლტოლვილთა დახმარების მიზნით შექმნილი ეს ინსტიტუტი 1919 წლის სექტემბრიდან გაუქმდა, სანაცვლოდ დაარსდა სამზრუნველო განყოფილება, რომელსაც საქველმოქმედო-სამზრუნველო საზოგადოებათა მუშაობის ზედამხედველობა დაევა). სამინისტროს ექვემდებარებოდა სისხლის სამართლის სამმებრო მილიციაც.

შინაგან საქმეთა სამინისტროს ფუნქციები მრავალმხრივი იყო, მას ევალებოდა საგუბერნიო და სახაზინო ადმინისტრაციის მტკიცე აპარატის შექმნა, ერობების მუშაობის ზოგადი ხელმძღვანელობა და კონტროლი. ბრძოლა კონტრევოლუციური გამოსვლების, ანტისახელმწიფოებრივი აგიტაციის, სახელმწიფო ქონების დატაცების, სხვა დანაშაულისა და ბოროტმოქმედების წინააღმდეგ. მნიშვნელოვანი სფერო იყო ასევე, ზრუნვა საკომუნიკაციო სისტემის - ფოსტისა და ტელეგრაფის განვითარებისათვის, მოქალაქეთა აღრიცხვა, მათთვის პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტების გადაცემა და სხვ. დასახელებული ფუნქციები შემდეგნაირად იყო განაწილებული: ადმინისტრაციულ განყოფილებას თვალყური უნდა ედევნებინა ადმინისტრაციული დაწესებულებებისა და ადმინისტრაციულ თანამდებობის პირთა მუშაობისათვის, კანონების, ბრძანებათა და განკარგულებათა ცხოვრებაში გატარებისათვის; საანგარიშო განყოფილების კომპეტენციაში შედიოდა ფინანსური ანგარიშების მოწესრიგება და თანხების ხარჯვის კონტროლი; ადგილობრივი მეურნეობის ფუნქცია განისაზღვრებოდა ადმინისტრაციულ-სამეურნეო ხარჯების განაწილებით; საექიმო-სანიტარული განყოფილების კომპეტენციას შეადგენდა ბრძოლა ეპიდემიურ სნეულებათა წინააღმდეგ და პროფილაქტიკური ღონისძიებების

გატარება, ხოლო საბეითლო განყოფილებას საქონლის ჭირისა და სხვა დაავადებათა წინააღმდეგ ბრძოლა ევალებოდა.

შინაგან საქმეთა სამინისტროს საქმიანობის ერთი მიმართულება იყო რესპუბლიკის მთელ ტერიტორიაზე ადგილობრივი თვითმმართველობების, იგივე ადგილობრივი მმართველობის ორგანოთა ფორმირებასა და საქმიანობაზე ზოგადი კონტროლი. ამ მხრივ დიდი მუშაობა იქნა გაწეული. ჩამოყალიბდა ორდონიანი - სამაზრო (ზედა დონე) და სათემო (ქვედა დონე) თვითმმართველობის ორგანოები - ერობები, რომელიც დემოკრატიული წესით, ორი წლის ვადით აირჩეოდა. საქართველოში შეიქმნა 20 მაზრა და 356 თემი (სადაო ტერიტორიების ყარსის ოლქის არდაგანისა და ოლთისის მაზრების, ასევე, ბათუმისა და ართვინის ოლქების გარეშე, რომელიც დიდმა ბრიტანეთმა მოგვიანებით, 1920 წელს დაუბრუნა საქართველოს).

ერობასაც მრავალი ფუნქცია გააჩნდა, მათ შორის: სახელმწიფო და ადგილობრივი გადასახადების მოკრება, სასურსათო მომარაგების საქმე, ჯანმრთელობის დაცვისა და სახალხო განათლების განვითარება, გზების გაყვანა და შეკეთება, ფოსტა-ტელეგრაფის განვითარება, კოოპერაციისათვის ხელშეწყობა, ბუნებრივი რესურსების მართვა და სტიქიურ უბედურებებთან ბრძოლა, სამხედროვალდებულთა მობილიზაციის უზრუნველყოფა და სხვ.

არ არსებობს სრული სტატისტიკა, მაგრამ მაინც შეიძლება მსჯელობა იმ საქმიანობაზე, რასაც ერობები ადგილობრივი ეკონომიკის სტიმულირებისათვის ეწეოდნენ. მარტო იმ 11 მაზრაში (სენაკი, ოზურგეთი, თელავი, ქუთაისი, შორაპანი, სიღნაღი, გორი, დუშეთი, ზუგდიდი, რაჭა და ლეჩხუმი), სადაც ერობები პირველ ეტაპზე - 1918 წელს ჩამოყალიბდა, ორი წლის განმავლობაში რეალურად მოქმედებდა და შემოსავალს იძლეოდა 66 ქარხანა, ფაბრიკა და სხვა დაწესებულება (ლოსაბერიძე, 2017: 266). თანამედროვეთა შეფასებით, „ერობამ ორი წლის განმავლობაში რყევისა და ნგრევის ხანაში აღმშენებლობით მუშაობას ჩასჭიდა ხელი, რყევა და ნგრევა შეაჩერა. ერის ეკონომიკურ და სულიერ სიმტკიცეს მჭიდრო საფუძველი დაუდო“ (ერობა, 1921: 11).

შინაგან საქმეთა სამინისტროს თანადგომით, ერობებმა მეტ-ნაკლები წარმატებით გაართვეს თავი ბრძოლას ე. წ. „ისპანკის“ წინააღმდეგ, რაც იმ დროის საქართველოში მნიშვნელოვანი გამოწვევა იყო. მედიკოსთა მობილიზების მიზნით, ჩატარდა ექიმთა აღწერა, დაიწყო მათი გადამზადება. საგანგებო ყურადღება მიექცა მოსახლეობის ინფორმირებას ეპიდემიის შესახებ, ქვეყნდებოდა იოლად გასაგები განმარტებები და რეკომენდაციები ინფექციისაგან თავის დასაცავად. თბილისში მოეწყო უფასო აბანო, სადაც „გელიოსის“ აპარატით შესაძლებელი იყო ტანსაცმლის დეზინფექცია, ნავთლულში ამოქმედდა 250 საწოლიანი სპეციალური საავადმყოფო გადამდები სნეულებების წინააღმდეგ საბრძოლველად (ჯანელიძე, დაუშვილი, ხოსიტაშვილი, 2019: 98), ქალაქის ნომერ პირველ საავადმყოფოში გამოიყო სივრცე 120 საწოლით „სახადიანი ავადმყოფებისათვის“ (კავკასიის, 1919: 38-39), ქუთაისის ქალაქის გამგებამ მსგავსი დანიშნულებით უზრუნველყო 90 საწოლის გამოყოფა და სხვ.

1919 წლის იანვარში მთავრობამ გადამდებ სენთა წინააღმდეგ საბრძოლველად შინაგან საქმეთა სამინისტროსთან დანიშნა განსაკუთრებული რწმუნებული (ექიმი კოპაძე),

რომლის დადგენილებებსა და ინსტრუქციებს უნდა დამორჩილებოდა ნებისმიერი სამედიცინო დაწესებულება. რწმუნებულს უფლება ჰქონდა, საჭიროების შემთხვევაში, მოეხდინა რესპუბლიკის ყველა ექიმის, ფარმაცევტისა თუ ფერშლის მობილიზაცია (საქართველოს რესპუბლიკა, 1919: 24 იანვარი).

თვითმმართველობების მიერ ამბულატორიების ქსელის განვითარებამ, კარანტინის სისტემისა და სანიტარული რაზმების ორგანიზებამ რეალურად შეასუსტა ვირუსის გავრცელების მასშტაბი. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოც პანდემიის რისკის ზონაში შედიოდა, პროფილაქტიკური სამუშაოების ჩატარების შედეგად მსხვერპლის რიცხვი ბევრად დაბალი იყო, ვიდრე თუნდაც მეზობელ ქვეყნებში (ხვადაგანი, 2017: 269).

უწყება ქმედითად თანამშრომლობდა ქვეყნის უმაღლეს საკანონმდებლო ორგანოსთან, ამზადებდა პროექტებს საკანონმდებლო ინიციატივისა თუ აქტების სახით და შეჰქონდა ისინი დამფუძნებელი კრების შესაბამის კომისიებში. აღსანიშნავია, რომ შინაგან საქმეთა სამინისტრომ აღმასრულებელი ხელისუფლების სტრუქტურებს შორის ყველაზე მეტი - 77 საკანონმდებლო აქტი წარუდგინა დამფუძნებელ კრებას (ხვადაგანი, 2016: 31), რომელთაგანაც ბევრი კანონად იქცა. სამინისტრო თვითონაც გამოსცემდა ამათუ იმ ხასიათის სამართლებრივ აქტებს, დეკრეტებს, დადგენილებებსა და სხვა და ასევე, ამზადებდა ოფიციალურ დოკუმენტებს მთავრობის ეგიდით გამოსაქვეყნებლად.

შინაგან საქმეთა მინისტრი, როგორც უმაღლესი ხელმძღვანელი, ხელს აწერდა სათანადო დადგენილებებსა და ინსტრუქციებს, კონტროლს უწევდა ადმინისტრაციისა და მილიციის მოქმედებას, შეეძლო თანამდებობიდან გადაეყენებინა როგორც საქალაქო მილიციის უფროსი, ისე სამაზრო კომისარი და მათი თანაშემწენი. საბოლოო დათხოვნის შესახებ მინისტრის წინადადება ადგილობრივი თვითმმართველობის გამგეობას უნდა განეხილა. თუ თანხმობა ვერ მიიღწეოდა, საკითხი საბოლოოდ სასამართლოს უნდა გადაეწყვიტა (საქართველოს, 1990: 224-225).

საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში 1918 წლის 2 აგვისტოდან მოქმედებდა კანონი „სასოფლო მილიციისა და ადმინისტრაციის“ შესახებ, რომლის თანახმად, ყოველ სოფლის საზოგადოებაში ჩამოყალიბებული იყო სასოფლო მილიცია ერთი სასოფლო კომისრისა და 5 მილიციელის შემადგენლობით. 1919 წლის დამდეგიდან, როგორც სამაზრო და სოფლის საზოგადოებათა ადმინისტრაცია, ისე მილიცია ადგილობრივ თვითმმართველობებს დაუქვემდებარეს. საქალაქო მილიციის უფროსები, სამაზრო კომისრები და მათი თანაშემწენი არჩეულ უნდა ყოფილიყვნენ საქალაქო და სამაზრო გამგეობათა მიერ.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობა სერიოზულ საფრთხედ აღიქვამდა ანარქიას, იმ „არევ-დარევას, რომელმაც თავი იჩინა სახელმწიფოს ზოგიერთ კუთხეში“. უმთავრესად აგრარულ ნიადაგზე აზვირთებულ გლეხთა გამოსვლებს ჰქონდა როგორც სოციალური, ისე პოლიტიკური ხასიათი. პროტესტის სოციალურ საფუძველს გლეხობის უკიდურესი გაჭირვება და საარსებოდ გაუსაძლისი პირობები წარმოშობდა. პოლიტიკურ სარჩულს კი გლეხთა მოძრაობას ის მხარდაჭერა სძენდა, რომელსაც მას საბჭოთა რუსეთის მეხუთე კოლონა - ბოლშევიკური ორგანიზაციები უწევდნენ.

ჯერ კიდევ საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენამდე, ლეჩხუმის მაზრაში, საჩხერეში, სამეგრელოში, აფხაზეთსა და შიდა ქართლში გლეხთა გამოსვლები გახშირდა. მათ აღსაკვეთად წითელი გვარდიის რაზმები გამოიყენებოდა.

საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადებისა და დემოკრატიული რესპუბლიკის შექმნის დროისათვის ხსენებული მღელვარებები მეტ-ნაკლებად დამცხრალი იყო, თუმცა უკმაყოფილება ბოლომდე ვერ აღმოიფხვრა. ღარიბ-ღატაკი სოფლის მოსახლეობა საკუთარი მძიმე მდგომარეობის გამოსწორებას სახელმწიფოსაგან მოელოდა, მაგრამ ახლად დაარსებულ რესპუბლიკას და მის მთავრობას არ გააჩნდა სათანადო რესურსი პრობლემის სწრაფი და ეფექტური გადაჭრისათვის.

ხელისუფლებამ ანარქიის დაძლევა ორი საშუალებით სცადა. 1. აგრარული რეფორმის დაჩქარება და 2. სოფლის მცხოვრებთა განიარაღება. რეფორმას გლეხი მიწით უნდა დაეკმაყოფილებინა, ხოლო იარაღის ჩამორთმევას მოძალადეთა დაშოშმინება და სოფლად წესრიგის აღდგენა უნდა გაეადვილებინა. „ჩამოერთვს იარაღი ყველას, ვინც ლაშქარში, გვარდიაში, ანუ მილიციაში არ ირიცხება და თავდაცვის საქმეში არ მონაწილეობს. იარაღი უნდა წარადგინონ წითელ გვარდიელთა შტაბში (სასახლეში) ან სამეციხოვნო სამმართველოში (საკომენდატოში)“, - აღნიშნული იყო მთავრობის ერთ-ერთ პირველ განკარგულებაში. იმავე დოკუმენტში ხაზგასმული იყო, რომ „სასტიკად დაისჯებიან, დახვრეტიან კი, ვინც საქართველოს მიწა-წყალზე რაიმე უწყესობას მოახდენს, ბრძოლის ველიდან გამოიქცევა, მძარცველობას დაიწყებს ანუ საქართველოს მთავრობის განკარგულებათ ეურჩება“ (თეატრი, 1918: 16).

იარაღის ჩამორთმევა გლეხობამ მთავრობის მხრიდან სადამსჯელო ღონისძიებად აღიქვა და მის განხორციელებას წინააღმდეგობა გაუწია. განიარაღების დაწყება გლეხთა ახალი აზოზოქრების საბაზად იქცა. ბოლშევიკთა წაქეზებით, ივნისში დუშეთის მაზრაში ამზობებამ იფეთქა. ეს იყო პირველი მასშტაბური ანტისახელმწიფოებრივი შეიარაღებული გამოსვლა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის წინააღმდეგ. როცა ადგილობრივი მილიცია ვერას გახდა, მთავრობამ აჯანყების რაიონში გვარდიასთან ერთად, არმიის ნაწილებიც გაგზავნა. აჯანყების ჩახშობა რადიკალური მოქმედებით მოხერხდა. შეიარაღებული გამოსვლის რამდენიმე ხელმძღვანელი დახვრიტეს, ბევრ მეთამბოხეს პასუხი პატიმრობით აგებინეს.

მსგავსი გამოწვევა და ქვეყნის ცალკეულ კუთხეში ყაჩაღური რაზმების განუკითხაობა ხელისუფლებას აიძულებდა დროდადრო საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადებისათვის მიემართა. საგანგებო მდგომარეობას დროებითი და ლოკალური ხასიათი ჰქონდა. მაგალითად, 1918 წლის 21 ნოემბრის მთავრობის სხდომაზე მოისმინეს შინაგან საქმეთა მინისტრის ნოე რამიშვილის მოხსენება თელავის მაზრაში და გორის მაზრის მოსაზღვრე ადგილებში - აწყურისა და ბარალეთის რაიონებში სამხედრო წესების გამოცხადების შესახებ. გენერალ-გუბერნატორის უფლებები დროებით თბილისის გუბერნიის კომისარს შალვა მაღლაკელიძეს მიენიჭა (საქართველოს ეროვნული, 1881, საქმ. 14).

მდგომარეობას ართულებდა საქართველოს სახელმწიფოებრივ დამოუკიდებლობასთან შეურიგებელი ძალის - ბოლშევიკების ანტისახელმწიფოებრივი

საქმიანობაც. ისინი აღვივებდნენ სეპარატისტულ მიდრეკილებებს აფხაზეზში და შიდა ქართლში კომპაქტურად მცხოვრებ ოს მოსახლეობაში, ახალისებდნენ და ხელს უწყობდნენ მათ შეიარაღებულ ამბოხებებს.

ქართული სახელმწიფოსადმი მტრულად განწყობილი ბოლშევიკური ორგანიზაციები შინაგან საქმეთა უწყებისათვის ცალკე თავსატეხი იყო. მათი ძირგამომთხრელი მუშაობა მუდმივ ყურადღებას, პრევენციული თუ დამსჯელი ღონისძიებების ეფექტურად გამოყენებას მოითხოვდა. საქართველოს ხელისუფლებას პირველ ხანებში არ აუკრძალავს ბოლშევიკური პარტიის პოლიტიკური მოღვაწეობა და მას ლეგალური საქმიანობის სრული შესაძლებლობა გააჩნდა. ცნობილია, რომ ბოლშევიკებს ნება დართეს მონაწილეობა მიეღოთ საქართველოს დამფუძნებელი კრების არჩევნებშიც, თუმცა მათ ბოიკოტი ამჯობინეს და არჩევნების ჩაშლას შეეცადნენ, რაც არ გამოუვიდათ. როდესაც ბოლშევიკთა მიერ ორგანიზებულმა გამოსვლებმა სახელმწიფოს არსებობას საფრთხე შეუქმნეს, მხოლოდ ამის შემდეგ, 1919 წლის ნოემბერში, გამოიცა დამფუძნებელი კრების დეკრეტი „ანარქიის წინააღმდეგ ზოგიერთი ზომისა“. დეკრეტი შინაგან საქმეთა მინისტრს უფლება აძლევდა, აეკრძალა „არსებობა საქართველოს ტერიტორიაზე ისეთი პარტიისა, რომელიც წარმოადგენს უცხოეთის პარტიის ნაწილს და ემორჩილება გარეშე სახელმწიფოში მყოფ მთავარ პარტიულ ორგანოების ხელმძღვანელობას, უკეთუ იგი მოქმედებს საქართველოს დამოუკიდებლობის წინააღმდეგ, ან ჩაერევა მის შინაურ საქმეებში“. მინისტრს შეეძლო დაეხურა ასეთი პარტიის ბეჭდვითი ორგანო, საქართველოს საზღვრებიდან გაეძევიან ან დაეპატიმრებინა ყოველი პირი, რომელიც თავისი მოქმედებით ზიანს აყენებდა საქართველოს რესპუბლიკის ინტერესებს, მის მთლიანობას ან სიტყვით თუ წერილობით ეწოდა აგიტაციას რესპუბლიკის წინააღმდეგ (საქართველოს, 1990: 318-319).

ამ უფლებით ნოე რამიშვილს არაერთგზის უსარგებლია. მაგალითად: 1919 წელს დონის როსტოვში გამოიცა ამ ქალაქში სომხეთის რესპუბლიკის ვიცე-კონსულის გ. ჩალხუშიანის ნაშრომი „Красная книга“. წიგნი ანტიქართული ხასიათის მრავალ გამოხდომას შეიცავდა. როდესაც 1920 წლის იანვარში ავტორი თბილისში ჩამოვიდა, შინაგან საქმეთა მინისტრის დადგენილებით, მას წინადადება მიეცა, 24 საათის განმავლობაში დაეტოვებინა რესპუბლიკის საზღვრები (საქართველოს რესპუბლიკა, 1920: 23 იანვარი).

სახელმწიფოებრივი ინტერესებიდან გამომდინარე, მინისტრის განკარგულებით, გარკვეული ვადით აკრძალული იყო რამდენიმე პერიოდული ორგანო. სომხური გაზეთები „ამხატავორი“ და „ნორ ორიზონი“, ასევე რუსული „Кавказское слово“, რომლებიც 1918 წლის დეკემბერში, სომხეთ-საქართველოს ომის დღეებში, თბილისში მცხოვრებ სომხებს ქართველების წინააღმდეგ მოქმედებისაკენ მოუწოდებდნენ, დროებით დახურეს. მცირე ხნით შეჩერებულ იქნა აგრეთვე გაზეთების „Новости дня“, „Тифлисская газета“, „ბათომის ფურცელის“ „საქართველოსა“ და „სალი კლდის“ გამოცემა და სხვ.

ახლად შექმნილ რესპუბლიკაში უსაფრთხოებისა და წესრიგის განმტკიცებაში გამორჩეული იყო დედაქალაქის მილიციის სამსახური, რომელსაც უნარიანად ხელმძღვანელობდა ვლადიმერ (ვალოდია) სულაქველიძე. მართალია, ქალაქის მილიცია თბილისის თვითმმართველობას ექვემდებარებოდა, მაგრამ კანონიერებისათვის ბრძოლაში იგი შინაგან საქმეთა სამინისტროს საიმედო დასაყრდენიც იყო.

ანტისახელმწიფოებრივი ძალების პროვოკაციული ქმედებათა აღკვეთასა და ქვეყნის უსაფრთხოების უზრუნველყოფაში დიდი წვლილი მიუძღოდა განსაკუთრებულ რაზმს, რომელიც შინაგან საქმეთა უწყებასთან 1918 წლის ზაფხულში ჩამოყალიბდა. რაზმის უფროსის მოვალეობას თავდაპირველად გედეონ დარახველიძე ასრულებდა. 1918 წლის 17 აგვისტოს კი განსაკუთრებული რაზმის უფროსად მელქისედეკ (მექი) კედია დაინიშნა. მისი თანაშემწეები იყვნენ პლატონ ფაჩულია და იოანე ჯანელიძე (ამ უკანასკნელმა ბათუმის ოლქის საქართველოს იურისდიქციაში გადმოსვლის შემდეგ ბათუმის განსაკუთრებული რაზმის ცალკე განყოფილების უფროსობაც შეითავსა. ადგილობრივ კომისარიატს დაქვემდებარებული განსაკუთრებული რაზმი მოქმედებდა აფხაზეთშიც, რომელსაც თარასხან (ილია) ეშბა ხელმძღვანელობდა).

1918 წლის ივლისში საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრომ ეროვნული საბჭოს წარუდგინა კანონპროექტი „კონტრრევოლუციის, სპეკულაციის და მძარცველობის წინააღმდეგ მებრძოლი განსაკუთრებული რაზმის დაარსების შესახებ“. დოკუმენტს ერთვოდა ასევე, მინისტრის მოადგილის ხელმოწერილი ვრცელი განმარტება თუ რისთვის იყო საჭირო ამგვარი მობილური დანაყოფის შექმნა. მასში კერძოდ აღნიშნული იყო: „რაზმს მიზნად ექნება აღმოაჩინოს ყოველგვარი სპეკულიაცია, ძარცვა-მოპარვა, დაწვა, სასურსათო საწყობების დარბევა და აგრეთვე კონტრ-რევოლუციასთან და მასთან დაკავშირებულ პოლიტიკურ და სხვაგვარ ბოროტმოქმედებასთან ბრძოლა“. კანონპროექტის თანახმად, რაზმის უფროსს უნდა ჰქონოდა საეჭვო და ბრალდებულ პირთა შეპყრობის უფლება მათი თანამდებობისა და საზოგადოებრივი მდგომარეობის მიუხედავად. ასევე, უფლება, „ამოეღო საჭირო საბუთები, როგორც კერძო ბინებიდან, ისე დაწესებულება-კანცელარიებიდან“.

კანონპროექტმა გაიარა ყველა საჭირო პროცედურა (საფინანსო და საბიუჯეტო, სამხედრო, იურიდიულ და სხვ. სარედაქციო კომისიებში წინასწარი მსჯელობა), რის შემდეგაც იგი მოისმინეს და განიხილეს ეროვნული საბჭოს პლენარულ სხდომაზე. ოპოზიცია კრიტიკულად მიუდგა განხილვას, დაიწუნა დოკუმენტის ზოგიერთი მუხლი, მაგრამ 1918 წლის 30 ივლისს კანონპროექტი მაინც დამტკიცდა. ამის საფუძველზე გამოიცა კანონი 6 თვის ვადით „შინაგან საქმეთა სამინისტროსთან განსაკუთრებული რაზმის დაარსებისა კონტრრევოლუციის, სპეკულიაციის და მძარცველობის წინააღმდეგ საბრძოლველად“ (საქართველოს ეროვნული, 1836, საქმ. 79: 15, 21; საქმ. 81: 11-12).

ქვეყანაში კრიმინალისა და კონტრრევოლუციის დასათრგუნად ჩამოყალიბებული პოლიციური ძალა - განსაკუთრებულ რაზმი არ ყოფილა მრავალრიცხოვანი შენაერთი. რაზმს, რომელშიც თავდაპირველად 800 მილიციელი შედიოდა და შემდეგ გასამმაგდა, „ძარცვის, სპეკულიაციისა და კონტრრევოლუციის წინააღმდეგ“ ბრძოლა და ქვეყანაში საზოგადოებრივი წესრიგის უზრუნველყოფა ევალებოდა (საქართველოს ეროვნული, 1861, საქმ. 54: 2; საქმ. 2: 26).

იმის გამო, რომ განსაკუთრებული რაზმის მოქმედებამ „რესპუბლიკას აუარებელი სარგებლობა მოუტანა“, 1919 წლის იანვარში მისი საქმიანობის ვადა კიდევ 6 თვით გაგრძელდა. გამოიყო დამატებით სახსრები რაზმის ფუნქციონირებისათვის. რაზმის შემადგენლობაში შეიქმნა ცალკე „საიდუმლო ცნობათა მიმწოდებელი ინსტიტუტი“, რომელსაც აგენტურის მეშვეობით ხელი უნდა შეეწყო რაზმის წინაშე დასახული ამოცანების

გადაჭრაში. განსაკუთრებულ რაზმს, მისი მნიშვნელობიდან გამომდინარე, მომდევნო პერიოდშიც კიდევ რამდენჯერმე გაუხანგრძლივეს მოქმედების ვადა (ერთობა, 1920: 22 ივნისი). რაზმი სახელმწიფოს კონსტიტუციური წესრიგის უზრუნველყოფის პარალელურად, კონტრდაზვერვით ოპერაციებსაც ახორციელებდა და საქართველოსადმი მტრულად განწყობილი ქვეყნების არაერთი აგენტი და პროპაგანდის ქსელი გამოაშკარავა.

განსაკუთრებულმა რაზმმა სამართალდარღვევის მრავალი ფაქტი გამოავლინა, მათ შორის, ყალბი ფულის გავრცელების, სპეკულაციის, საბოტაჟისა თუ სხვა და მხილებული დამნაშავეები დააკავა. სომხეთ-საქართველოს ომის დღეებში (1918 წ. დეკემბერი) რაზმის წევრებმა თბილისში, მანთაშევის ქარვასლაში, დაშნაკთა პარტიის კუთვნილი შეიარაღება (ზარბაზნები, ყუმბარები, ასაფეთქებელი მასალა) აღმოაჩინეს, ასევე, არ დაუშვეს დედაქალაქში მცხოვრები სომხების სომხეთის ჯარში გაწვევა და მეომარი საქართველოს ზურგში არე-დარევის გამოწვევის მცდელობა. მრავალი ეჭვმიტანილი დააპატიმრეს და ეტაპით დასავლეთ საქართველოში გაგზავნეს. საომარი კონფლიქტის დასრულებიდან მალევე გასახლებულ სომეხთა დიდი ნაწილი საცხოვრებლად უკანვე დაბრუნდა (ჯანელიძე, დაუშვილი, ხოსიტაშვილი, 2019: 43).

შინაგან საქმეთა სამინისტრო და მისი განსაკუთრებული რაზმის შტაბი კორდინირებულად მუშაობდნენ სახალხო გვარდიის მთავარ შტაბთან, რომელიც ზურგს უმაგრებდა უწყებას ანარქიის, კრიმინალის და ბანდიტიზმის წინააღმდეგ მოქმედებაში.

ამგვარი ერთობლივი მუშაობის შედეგად, 1919 წლის შემოდგომისათვის საქართველოში მთლიანად იქნა ნეიტრალიზებული „მოხალისეთა არმიის“ აგენტურა და აღიკვეთა მათი მტრული მოქმედებები, ხოლო 1920 წლის დასასრულისათვის ქვეყანაში ბოლშევიკურ იატაკქვეშა ორგანიზაციებსაც ბოლო მოეღოთ. ამას ქართველ ბოლშევიკთა ერთ-ერთი ლიდერი ფილიპე მახარაძეც ადასტურებს, რომლის სიტყვითაც: „საბჭოთა ძალაუფლების გამოცხადებისას საქართველოში არ აღმოჩნდა არცერთი პარტიული იაჩეიკა, არც მეტი რომ არა ვსთქვათ პარტიის ცალკე წევრი, რომელსაც შეძლებოდა უფლების ორგანიზაციის მოწყობა“ (ხვადაგანი, 2019).

განსაკუთრებული რაზმის უფროსი მ. კედია 1920 წელს გაწეული მუშაობის ანგარიშში შინაგან საქმეთა მინისტრს მოახსენებდა, რომ დაპატიმრებულ იქნა 513 ბოლშევიკ-კომუნისტი. მათ შორის, უცხო სახელმწიფოთა აგენტები, „რომელნიც ფარულად და გამოცხადებულად მუშაობდნენ საქართველოს წინააღმდეგ. აგროვებდნენ იარაღს და აძლევდნენ მოწინააღმდეგეებს, მათ ასევე აწვდიდნენ სხვადასხვა სამხედრო და სამოქალაქო საიდუმლო ცნობებს, ეწეოდნენ ბოლშევიკურ აგიტაციას, ავრცელებდნენ ყალბ ხმებს, რათა მოემზადებინათ ნიადაგი და გამოეწვიათ ხალხში ამბოხება“.

ყოველივე ამასთან ერთად, აუცილებელია ითქვას, რომ განსაკუთრებული რაზმის წევრები ზოგჯერ აჭარბებდნენ თავიანთ უფლებამოსილების ფარგლებს, დამოუკიდებლადაც გამოჰქონდათ განაჩენი და „ეჭვმიტანილებს თავიანთი შეხედულებისამებრ სჯიდნენ“ (ჭუმბურიძე, 2012: 140), რაც საზოგადოების, განსაკუთრებით ოპოზიციური პრესის უკმაყოფილებას იწვევდა.

შინაგან საქმეთა უწყებაში საქართველოს სამხედრო გზაზე წესრიგის დასაცავად ჩამოყალიბებული იყო კიდევ ერთი სპეციალური დანაყოფი, რომელსაც საყარაულო რაზმი ეწოდებოდა. ხსენებული გზის კონტროლს დიდი მნიშვნელობა ენიჭებოდა ორი გარემოების გამო: 1. აქედან შემოჰქონდათ სხვადასხვა სახის სურსათი და 2. ბოლშევიკებისათვის ეს გზა მიიჩნეოდა ყველაზე მოსახერხებელ მიმართულებად საქართველოს წინააღმდეგ აგრესიისათვის. საქართველოს პარლამენტმა მხარი დაუჭირა შინაგან საქმეთა სამინისტროს ინიციატივას და მიიღო კანონი ამგვარი რაზმის ფორმირების შესახებ. რაზმის წევრები განალაგეს დარიალის ხეობაში, ყაზბეგის, დუშეთის, ანანურის, ფასანაურისა და მცხეთის მიდამოებში (საქართველოს ეროვნული, 1836: 3: 26).

დემოკრატიულ სახელმწიფოში, მრავალპარტიულ და პლურალისტურ გარემოში, როდესაც ოპოზიციურ პოლიტიკურ ძალებსა და პერიოდულ პრესას არავინ ზღუდავდა, არსებობდა სიტყვის და გამოხატვის სრული თავისუფლება, იოლი არ იყო კანონისა და წესრიგის ისე დაცვა, რომ არ შელახულიყო მოქალაქეთა უფლებები. ეს მით უფრო, რომ თავად წესრიგის დამცველი უწყების ბევრ მოხელეს აკლდა სათანადო განათლება, მომზადება და კულტურა.

ზოგჯერ ოპონენტებს ნოე რამიშვილის მიერ მიღებული ზომები ზედმეტად მკაცრი ეჩვენებოდათ, რისთვისაც მინისტრს მწვავედაც აკრიტიკებდნენ, განსაკუთრებით, როდესაც მისი „ბრძანებით ან მითითებით აპატიმრებდნენ ექვმიტანილ პირებს, კრძალავდნენ გაზეთებს, შლიდნენ მიტინგებსა და დემონსტრაციებს, ახშობდნენ ამბოხებებს“ (შველიძე, 2013: 15).

საერთოდ, ოპოზიცია, როგორც მემარჯვენე, ისე მემარცხენე, განსაკუთრებით კრიტიკული იყო შინაგან საქმეთა უწყებასთან მიმართებაში. ოპოზიციონერ დეპუტატთა ყველაზე მეტი რისხვა თავს სწორედ ამ სტრუქტურასა და მის ხელმძღვანელს ატყდებოდა. სოციალისტ-რევოლუციონერთა პარტიის ლიდერის ლეო შენგელაიას სიტყვით, „ადმინისტრაციის მრავალ აგენტს ჯერ კიდევ ვერ შეუგნია, თუ რა განსხვავებაა ძველ ბოქაულსა და ახალ კომისარს შორის.“ მისივე თქმით, „შინაგან საქმეთა მინისტრის მოღვაწეობა არის უცნაური სინთეზი აღმოსავლეთის დესპოტიზმისა და დემოკრატიული ფრაზეოლოგიის“ (საქართველო, 1920: 4 მარტი) და რომ, ეს იყო „გადასახლების, დაპატიმრებისა და წამების“ სამინისტრო. სოციალისტ-ფედერალისტმა შალვა ნუცუბიძემ შინაგან საქმეთა უწყებას „თავდაღმა დაკიდებისა და გაროზგვის სამინისტრო“ უწოდა (საქართველოს რესპუბლიკა, 1920: 4 მარტი). ესერთა გაზეთი „შრომა“ წერდა, რომ „ნოე რამიშვილისათვის არავითარი კანონი არ არსებობდა. მისი დევიზი იყო: „sic volo, sic iubeo!“ (ლათინური გამოთქმა, ქართულად: „ასე მსურს, ასე ვბრძანებ!“) (შრომა, 1921: 30 ოქტომბერი).

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ხელისუფლება არცთუ იშვიათად რეაგირებდა პერიოდული პრესის კრიტიკულ პუბლიკაციებზე. მთავრობის თავმჯდომარე საგანგებოდ ავალებდა მინისტრებს, რომ უყურადღებოდ არ დაეტოვებინათ საგაზეთო სტატიებში აღწერილი ფაქტები, რომლებიც მათდამი დაქვემდებარებულ უწყებებს უკავშირდებოდა და დარღვევის, მით უფრო - დანაშაულის გამოვლენის შემთხვევაში მიეღოთ ზომები მათ გამოსაძიებლად. ასევე, წესად იყო დამკვიდრებული მინისტრების

მიწვევა და მათი ანგარიშების მოსმენა დამფუძნებელი კრების პლენარულ სხდომებზე. შინაგან საქმეთა უწყების მეთაური ნოე რამიშვილიც არაერთხელ მდგარა დამფუძნებელი კრების ტრიბუნასთან ოპოზიციური ფრაქციების შეკითხვებზე პასუხების გასაცემად თუ ქვეყანის უსაფრთხოების წინაშე მდგარ გამოწვევებზე სასაუბროდ.

1920 წლის 27 თებერვალს დამფუძნებელმა კრებამ განიხილა შინაგან საქმეთა სამინისტროს კანცელარიის შტატისა და ხარჯთაღრიცხვის საკითხი. ოპოზიცია მეტად კრიტიკულად გამოვიდა და დაიწუნა წარმოდგენილი კანონპროექტი. საპასუხოდ გაზეთი „ერთობა“ წერდა: „თუ ოპოზიცია ფიქრობს, რომ შესაძლებელია იდეალური მილიციის მოწყობა, ეს დიდი და გულუბრყვილო შეცდომაა: ჩვენ არ გვეგულება ისეთი ქვეყანა, რომელსაც ყოველი მხრით სპეტაკი მილიცია ყავდეს. ყოველ ოჯახში შეიძლება იყოს თითო ოროლა მახინჯი. მით უმეტეს, შესაძლებელია ასეთი მახინჯები ჩვენს მილიციაშიც მოიძებნოს, რადგან დიდი ხანი არაა მას შემდეგ, რაც ჩვენ საკუთარ ფეხზე დავდექით და წარსულისაგან ამ საქმეში ცუდის მეტი არაფერი მიგვიღია სამემკვიდრეოდ.“

გაზეთი მიუთითებდა, რომ დიდი ხანია ისმის ხმები, „მილიციაში გამეფებულ ცემატყეპის და მოქალაქეთადმი უდიერ მოპყრობის შესახებ“, მაგრამ საჭიროა ამ ხმების შემოწმება. „ერთობას“ დაუშვებლად მიაჩნდა „მილიციის მოხელეთა მხრივ მოქალაქის პიროვნების დამცირება.“ შენიშნავდა: „ყოველგვარი ზომა პიროვნების დამამცირებელი, ...რყვნის და შლის თვით მილიციის ორგანიზაციას, იწვევს მის ზნეობრივ გახრწნას.“ ამასთან, განმარტავდა: „მართალია, ჩვენ არ უარყოფთ რეპრესიების სისტემას, იძულებული ვართ შევურიგდეთ გადასახლებას და დატუსაღებას, მაგრამ ამ ზომებით ჩვენ გვსურს დემოკრატიის ინტერესების უზრუნველყოფა და სხვა არაფერი“ (ერთობა, 1920: 29 თებერვალი).

კრიტიკოსთა საპასუხოდ შინაგან საქმეთა მინისტრი ნოე რამიშვილი საქართველოს დამფუძნებელი კრების წინაშე გამოსვლისას აცხადებდა, რომ მის უწყებაში შესაძლოა იყოს ცალკეული გადაცდომები, მაგრამ დარღვევებს არა აქვს სისტემური ხასიათი და სამინისტროს ხელმძღვანელობა ყოველ ასეთ ფაქტზე დროულად რეაგირებს. რაც შეეხება სიმკაცრეს, მინისტრი ამას ქვეყნის ცალკეულ კუთხეში ანტისახელმწიფოებრივი ძალების მიერ გამოწვეული ანარქიის წინააღმდეგ ბრძოლის აუცილებლობით ხსნიდა. ამასთან, დასძენდა, რომ სამინისტრო აქაც კანონმდებლობის ფარგლებში მოქმედებდა, ხოლო ეს კანონები თუ დეკრეტები კი მიღებული იყო თვით ეროვნული საბჭოს, პარლამენტის ან დამფუძნებელი კრების მიერ.

შინაგან საქმეთა სამინისტრო, ცხადია, აცნობიერებდა უწყებაში არსებული ხარვეზების სერიოზულობას და შეძლებისდაგვარად ზრუნავდა მათი გამოსწორებისათვის. ამ მხრივ საყურადღებოა, რომ 1920 წელს სამინისტროს ეგიდით გამოიცა „სახელმძღვანელო ქალაქის, რკინის გზის და მაზრის მილიციის მოხელეთათვის“. წიგნში ხაზგასმული იყო: „მილიციის ყოველ მოხელეს კარგად უნდა ქონდეს შეგნებული, რომ კვლევა-ძიების დროს აუცილებლად ილახება ადამიანის უმვირფასესი განძი - მოქალაქეობრივი უფლებანი, თავისუფლება, ღირსება, ოჯახური მყუდროება და თავმოყვარეობა. ამიტომ, ამ შეგნებასთან ერთად რომ მილიციას აწევს მძიმე ვალი საზოგადოების დაცვისა ბოროტმოქმედებისაგან, მას უნდა მტკიცედ ქონდეს შეთვისებული, რომ ფრთხილად მოიქცეს და არ შელახოს ადამიანის

ღირსება, თავმოყვარეობა მოქალაქეობრივი უფლება, თუ კი ეს უკიდურესი მდგომარეობით არ არის გამოწვეული. თუ კი მილიციას სურს პირნათლად შეასრულოს თავისი მოქალაქეობრივი ვალი რესპუბლიკის წინაშე და სინდისიერად ემსახუროს თავის დანიშნულებას, იგი უნდა ცდილობდეს დაიმსახუროს საზოგადოების ნდობა ზრდილი, კეთილსინდისიერი, დინჯი, და შეგნებული მოქცევით მოქალაქისადმი. ...მილიციის მოქმედებამ უნდა გამოიწვიოს საზოგადოებაში სრული ნდობა და სიყვარული, რაცა შეიძლება მხოლოდ მაშინ, როდესაც საზოგადოება დარწმუნდება, რომ მილიცია არის ნამდვილი დამცველი მოქალაქისა, მფარველი მისი მშვიდობიანი და წესიერი ცხოვრებისა“ (სახელმძღვანელო, 1920: 7).

უწყების მუშაკებს, განსაკუთრებით კი სისხლის სამართლის მილიციის მოხელეებს, პარალელურად, უტარდებოდათ საუბრები, ეძლეოდათ სათანადო მითითებები და სხვ. მაგალითად, გაზეთის ინფორმაციით, „სისხლის სამართლის მილიციის უფროსმა ფაჩულიამ გაფრთხილება მისცა თავის თანაშემწეებს, უფროს აგენტებს, უმცროს მილიციელებს და ფარულ აგენტებს, რომ მათ თავიანთ მოვალეობის აღსრულების დროს დამნაშავეთა პირებისადმი არავითარი უკანონო მოქმედება, როგორცაა მაგალითად ფიზიკური და მორალური შეურაცხყოფა და სხვა არ გამოიჩინონ. აუცილებელი საჭიროება მოითხოვს, რომ ხალხის გულში ჩაიბეჭდოს მტკიცე აზრი და რწმენა იმისა, რომ სისხლის სამართლის მილიციის სამმართველოში არსებობს კანონი და მიზანშეწონილი მდგომარეობა და არა უკანონო მოქმედებანი“ (საქართველოს რესპუბლიკა, 1920: 13 ოქტომბერი).

შინაგან საქმეთა სამინისტრო ცდილობდა მილიციელებად შეერჩიათ მხოლოდ წერ-კითხვის მცოდნე პირები და უწყებიდან დაეთხოვათ არასაიმედო კადრები. განზრახული იყო მოკლევადიანი კურსების მეშვეობით მილიციელთა პროფესიონალიზმის ამაღლება, იგეგმებოდა მთელი რესპუბლიკის მასშტაბით მილიციისათვის ერთიანი ფორმის შემოღება და სხვ. სამინისტრო და პირადად ნოე რამიშვილი სერიოზულ ყურადღებას უთმობდნენ უწყებაში კულტურულ და საგანმანათლებლო საქმიანობას. მინისტრის ხელმძღვანელობით სამინისტროში ჩამოყალიბდა დიდი დარგობრივი ბიბლიოთეკა. საგულისხმოა ასევე, რომ ნოე რამიშვილის დავალებით, აქციონერულმა საზოგადოება „ფილმმა“ იმ დროის ყველა მნიშვნელოვანი მოვლენა კინოჟრონიკების სახით ფირზე აღბეჭდა, რასაც ჩვენი ქვეყნის ისტორიის შესასწავლად დოკუმენტური წყაროს მნიშვნელობა აქვს (ჭუმბურიძე, 2012: 141).

ნოე რამიშვილი პირადად ხშირად ხვდებოდა ხალხს, სახალხო უნივერსიტეტებსა და მუშათა აუდიტორიებში კითხულობდა საჯარო ლექციებს, ესაუბრებოდა მსმენელებს საქართველოს როგორც საგარეო პოლიტიკური, ისე შიდა ცხოვრების საკითხებზე, აცნობდა კრიმინოგენულ ვითარებასა და მის დასაძლევად გაწეული მუშაობის შედეგებს, პასუხობდა შეკითხვებს.

მინისტრი არცთუ იშვიათად სტუმრობდა პროვინციებს და ადგილზე უშუალოდ ეცნობოდა არსებულ ვითარებას. ესაუბრებოდა არა მარტო ადგილობრივი ადმინისტრაციის წარმომადგენლებს, არამედ მოსახლეობის ფართო წრეებს, რომელთაც განუმარტავდა ხელისუფლების მისწრაფებებსა და კონკრეტულ ამოცანებს, ისმენდა ხალხის მოსაზრებებს.

1918 წლის ოქტომბერში ნოე რამიშვილი თელავის სახელმწიფო და სასწავლო დაწესებულებებს ესტუმრა. მოინახულა ვაჟთა გიმნაზია, პირველდაწყებითი უმაღლესი სასწავლებელი და სომხური გიმნაზია, დაათვალიერა ციხე, ხაზინა, სასულიერო სასწავლებელი და ერობის კანცელარიაში გამართა თათბირი. მეორე დღეს მინისტრმა ვრცელი მოხსენება გააკეთა ქალაქის საზოგადო საკრებულოს შენობაში და უპასუხა მოქალაქეთა შეკითხვებს (საქართველოს რესპუბლიკა, 1918: 29 ოქტომბერი).

1920 წლის დასაწყისში ნ. რამიშვილი ეწვია დასავლეთ საქართველოს და მათ შორის აფხაზეთს. პერიოდული პრესის ინფორმაციით, მოგზაურობის მიზანი იყო, რომ „მინისტრი უშუამავლოდ გასცნობოდა ადგილობრივი ცხოვრების ყოველ მხარეს და ხალხთან პირისპირ შეხვედრით, გაეგო ყველა მისი გულისხნადები და თავის მხრივ გაეცნო ხალხისთვის, თუ რა გაუკეთებია მთავრობას ამ უკანასკნელ ორი წლის განმავლობაში და რა გზით ფიქრობს ის მომავალში საქართველოს დამოუკიდებელ სახელმწიფოებრიობის განმტკიცებას“ (ერთობა, 1920: 28 თებერვალი).

მინისტრმა მოიარა თითქმის მთელი დასავლეთ საქართველო, იმყოფებოდა არა მარტო ქალაქებში, არამედ მრავალ დაბა-სოფელშიც. მარშრუტი ასეთი იყო: ზესტაფონი, ჭიათურა, საჩხერე, ქუთაისი, ბაღდადი, ხონი, ღანირი, ჭაგანი, ტყიბული, სამტრედია, სენაკი, აბაშა, ბანძა, ძველი სენაკი, ნოქალაქევი, ზუგდიდი, სოხუმი, ფოთი, ოზურგეთი, ჩოხატაური, სურები, ნიგოთი, სუფსა, ლანჩხუთი, უკან გზაზე კი გაეცნო ხაშურის, სურამის, ბორჯომისა და გორის ცხოვრებას. რამიშვილი ყველგან აკეთებდა მოხსენებას, ხოლო შემდეგ მინისტრსა და ხალხს შორის იმართებოდა დიალოგი. დანარჩენი დრო ეთმობოდა სკოლების და სხვა ადგილობრივი დაწესებულებების დათვალიერებას. მინისტრი ეცნობოდა აგრეთვე ჯარისა და გვარდიის ნაწილების მდგომარეობას, საერობო და საქალაქო თვითმმართველობების დაწესებულებათა მუშაობას და სხვ.

მმართველი პარტიის ოფიციალური, გაზეთი „ერთობა“ განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებდა ნოე რამიშვილის მოგზაურობას აფხაზეთში და დასძენდა: „საქართველოს ცენტრს მოწყვეტილი, მშვენიერი აფხაზეთი გადაქცეულა პოლიტიკურად გზა აზნეულთა ბუდეთ. მინისტრის მოხსენებამ ბევრი ასეთი პოლიტიკურად გაუწვრთნელი ჩააფიქრა და შეაგნებინა ის ჭეშმარიტება, რომ აფხაზეთის ინტერესების სისწორით გაგება მოითხოვს დამოუკიდებელ საქართველოსთან მჭიდრო კავშირის განმტკიცებას ავტონომიის საფუძველზე“. გაზეთი ხაზს უსვამდა, რომ „სახელმწიფოს მართვის საქმეში ნამდვილი დემოკრატიზმის განსამტკიცებლად სწორედ აუცილებელია მთავრობის წევრების „ხალხში სიარული“. ეს სიარული სპობს ათასნაირ გაუგებრობას, რომელიც ასე ხშირია ჩვენ პროვინციაში და აბამს კავშირს ხალხს და მთავრობას შორის“ (ერთობა, 1920: 28 თებერვალი).

მალე ნოე რამიშვილი კვლავ ჩავიდა გურიაში. სხვადასხვა სოფელში მოსახლეობასთან გამართული მინისტრის შეხვედრის დეტალები ფართოდაა გაშუქებული გაზეთში „საქართველოს რესპუბლიკა“ (საქართველოს რესპუბლიკა, 1920: 26 თებერვალი).

1920 წლის თებერვალში საქართველოში მომხდარმა ძლიერმა მიწისძვრამ, რომლის ეპიცენტრი სოფელი ხიდისთავში იყო, განსაკუთრებით დააზარალა ქალაქი გორი და გორის მაზრის ბევრი სოფელი. სტატისტიკური კომისიის მონაცემებით, მიწისძვრამ 129 კაცის

სიცოცხლე შეიწირა, დაინგრა უამრავი შენობა და ნაგებობა. ხელისუფლებამ ყველაფერი იღონა განსაცდელში ჩავარდნილი მოსახლეობის დასახმარებლად. მართალია, მიწისძვრის შედეგების ლიკვიდაციისათვის შექმნილ მთავრობის საგანგებო კომიტეტს იუსტიციის მინისტრი რაჟდენ არსენიძე ხელმძღვანელობდა, მაგრამ დაზარალებული ადამიანების ბედით სისტემატურად ინტერესდებოდა ნოე რამიშვილიც. ის რამდენჯერმე ჩავიდა ტრაგედიის ადგილზე, დაათვალიერა დანგრეული გორი, ჩამოიარა დაწესებულებები: სამაზრო ერობა, ქალაქის თვითმმართველობა, გვარდიის შტაბი, მილიციის სადგომები და გამართა თათბირი გორისა და მაზრის მდგომარეობის შესახებ. მინისტრმა დახმარება აღუთქვა გორელებს, რომლებმაც მთავრობისაგან ქალაქის აღდგენისათვის გორიდან გატანილ სატრანზიტო საქონელზე ერთგვარი გადასახადის დაწესება ითხოვეს (საქართველოს რესპუბლიკა, 1920: 21 აპრილი).

შინაგან საქმეთა უწყებამ განსაკუთრებით ნაყოფიერად იღვაწა ქვეყნის მასშტაბით საფოსტო, სატელეფონო და სატელეგრაფო კავშირის გაუმჯობესების კუთხით. შედეგი შთამბეჭდავი იყო: მინისტრის განცხადებით, რომელიც სტატისტიკურ მონაცემებს ეფუძნებოდა: „დამოუკიდებლობის გამოცხადებამდე საქართველოში არსებობდა ფოსტა-ტელეგრაფის 83 განყოფილება, ჩვენ გავხსენით 51, ახლო მომავალში გაიხსნება კიდევ 15. სიგრძე ტელეგრაფის ხაზისა იყო 1996, ახლა გახსნილია 481. ჩვენში ტელეგრაფი სრულიად არ არსებობდა გარდა ტფილისისა და ქუთაისისა, ახლა კი საერთო ხაზი უდრის 1163 ვერსს. გაკეთებულია თითქმის იმდენი, რაც გაკეთდა ძველი მთავრობის დროს 120 წლის განმავლობაში“ (საქართველოს რესპუბლიკა, 1920: 4 მარტი).

1921 წლის თებერვალში საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის წინააღმდეგ საბჭოთა რუსეთის წითელი არმიის ნაწილებმა გამოილაშქრეს. სამშობლოს დასაცავად დაირაზმა რეგულარული ჯარი, სახალხო გვარდია, იუნკრები, მოხალისენი და სხვ. საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის შენარჩუნებისათვის მეგრძოლთა რიგებში მრავლად იყვნენ მილიციის მუშაკებიც. მტრის სიძლიერემ თავისი გაიტანა, რუსეთი ხელმეორედ მობრუნდა საქართველოში. გამოცხადდა საბჭოთა ხელისუფლების გამარჯვება. ახალმა რეჟიმმა გააუქმა დემოკრატიული რესპუბლიკის ყველა ინსტიტუცია და მათ შორის შინაგან საქმეთა სამინისტროც.

დასკვნა

კვლევამ აჩვენა, რომ შინაგან საქმეთა უწყება, რომელსაც უნარიანად ხელმძღვანელობდა მინისტრი ნოე რამიშვილი, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის არსებობის მთელი ხნის განმავლობაში იყო ახლად შექმნილი სახელმწიფოს სტაბილურობისა და უსაფრთხოების მნიშვნელოვანი გარანტი. მან დაძლია ქვეყნის სხვადასხვა კუთხეში არსებული თავაშვებულობა, კანონდაუმორჩილებლობა, ანარქია და უზრუნველყო პირობები სახელმწიფოებრივი ცხოვრების მეტ-ნაკლებად მშვიდი მდინარებისათვის.

შინაგან საქმეთა სამინისტროს ერთ-ერთი საინტერესო სტრუქტურა იყო განსაკუთრებული რაზმი მექი კედიას მეთაურობით. რაზმმა შეძლო აღეკვეთა რამდენიმე ანტისახელმწიფოებრივი გამოსვლა და შეიარაღებული აჯანყების მცდელობა; იგი დევნიდა

ამ ექსცესების ორგანიზატორ ბოლშევიკურ ორგანიზაციებსა თუ მათ ცალკეულ ლიდერებს, გამოააშკარავა საქართველოსადმი მტრულად განწყობილი ქვეყნების მრავალი აგენტი და პროპაგანდის საშუალება. სხვადასხვა ოპერაციის დროს შინაგან საქმეთა სამინისტროს განსაკუთრებულმა რაზმმა დააპატიმრა ქართული სახელმწიფოს მირგამომთხრელ საქმიანობაში ეჭვმიტანილი 1000-ზე მეტი ბოლშევიკი, რომელთა გარკვეული ნაწილი ქვეყნის ფარგლებს გარეთ გაასახლეს.

შინაგან საქმეთა სამინისტრომ 77 საკანონმდებლო აქტი შეიტანა დამფუძნებელ კრებაში, რომელთაგან ბევრი კანონად იქცა. უწყებას სერიოზული წვლილი მიუძღვის საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში ადგილობრივი თვითმმართველობის განვითარების საქმეში. 1918-1920 წლებში დემოკრატიული არჩევნების გზით შეიქმნა თვითმმართველობისა და მმართველობის სამაზრო და სათემო ორგანოები - ერობები და შეირჩა მათი ადმინისტრაციები. თავის მხრივ, ერობები აქტიურად შეუდგნენ მათზე დაკისრებული ფუნქციების შესრულებას.

შინაგან საქმეთა მინისტრი ნოე რამიშვილი დიდ ყურადღებას უთმობდა კულტურულ და საგანმანათლებლო საქმიანობას, მოსახლეობასთან უშუალო კონტაქტების მიზნით ხშირად სტუმრობდა სხვადასხვა ქალაქსა და სოფელს. უწყების დამსახურებაა, რომ საქართველოს ყველა კუთხეში გაყვანილ იქნა ტელეგრაფი და გაფართოვდა სატელეფონო და საფოსტო სისტემა.

შინაგან საქმეთა უწყებამ დიდი ძალისხმევა მოახმარა „ისპანკის“ ეპიდემიის დამლევას, ასევე, საქართველოში ოსმალეთიდან, სომხეთიდან თუ რუსეთიდან შემოხიზნულ ლტოლვილთა პრობლემების მოგვარებას, უზრუნველყო მათი მრავალრიცხოვანი ნაკადების დროებითი დაბინავება, დაპურება და სამედიცინო მომსახურება. მოგვიანებით, საქველმოქმედო საზოგადოებებთან კოორდინაციით, მოხერხდა ლტოლვილთა დიდი ნაწილის მათსავე საცხოვრებელ ქვეყნებში ეტაპობრივი და ორგანიზებული გაყვანა.

წინამდებარე სტატიაში გაანალიზებული მასალა, მიღებული შედეგები და დასკვნები აფართოებს ცოდნას საქართველოს პირველი რესპუბლიკის სახელმწიფო სტრუქტურების, კერძოდ შინაგან საქმეთა სამინისტროს საქმიანობის შესახებ 1918-1921 წლებში.

გამოყენებული ლიტერატურა

- bendianishvili, a. (2001). *sakartvelos p'irveli resp'ublik'a (1918-1921 ts'ts')*. tbilisi: gamomtsemloba „memat'iane“. (ბენდიანიშვილი, ა. (2001). *საქართველოს პირველი რესპუბლიკა (1918-1921 წწ)*. თბილისი: მემატანე).
- k'ult'uris kronik'a, (2018). *sakartvelos demok'rat'iuli resp'ublik'is k'ult'uris kronik'a*. Tbilisi: tbilisis sakhelmts'ipo universit'et'is gamomtsemloba. (კულტურის ქრონიკა, (2018). *საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის კულტურის ქრონიკა*, თბილისი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა).
- losaberidze, d. (2017). *tvitmmartveloba sakartvelos demok'rat'iul resp'ublik'asa da dghevandel sakartveloshi, ts'ignshi - k'hvadagiani, i. eroba – tvitmmartvelobis reporma sakartvelos resp'ublik'ashi 1918, t'. 1*. Tbilisi: sabch'ota ts'arsulis k'vlevis laborat'oria. (ლოსაბერიძე, დ. (2017). *თვითმმართველობა საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკასა და დღევანდელ საქართველოში, წიგნში ხვადაგიანი, ი. ერობა – თვითმმართველობის რეფორმა საქართველოს რესპუბლიკაში 1918, ტ. 1*, თბილისი, საბჭოთა წარსულის კვლევის ლაბორატორია).
- k'hvadagiani, d. (2019). *p'irveli resp'ublik'is usaprtkhoebis samsakhurebi*. (ხვადაგიანი, დ. (2019). *პირველი რესპუბლიკის უსაფრთხოების სამსახურები*). <http://archive.ge/ka/blog/76> (წვდომის თარიღი: 22.03.2020).
- k'hvadagiani, i. (2016). *sakartvelos dampudznebeli k'reba*. 1919. tbilisi: sabch'ota ts'arsulis k'vlevis laborat'oria. (ხვადაგიანი, ი. (2016). *საქართველოს დამფუძნებელი კრება*. 1919. თბილისი: საბჭოთა წარსულის კვლევის ლაბორატორია).
- k'hvadagiani, i. (2017). *eroba – tvitmmartvelobis reporma sakartvelos resp'ublik'ashi 1918, t'. 1*. Tbilisi: sabch'ota ts'arsulis k'vlevis laborat'oria. (ხვადაგიანი, ი. (2017). *ერობა – თვითმმართველობის რეფორმა საქართველოს რესპუბლიკაში 1918, ტ. 1*. თბილისი: საბჭოთა წარსულის კვლევის ლაბორატორია).
- sakartvelos demok'rat'iuli (2018). *sakartvelos demok'rat'iuli resp'ublik'a (1918-1921)*. *entsik'lop'edia-leksik'oni*. tbilisi: tbilisis sakhelmts'ipo universit'et'is gamomtsemloba. (საქართველოს დემოკრატიული (2018). *საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა (1918-1921)*. *ენციკლოპედია-ლექსიკონი*. თბილისი: თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა).
- sakartvelos, (1990). *sakartvelos demok'rat'iuli resp'ublik'is samartlebrivi akt'ebis k'rebuli. 1918-1921*. tbilisi, gamomtsemloba „iverta mkhare“. (საქართველოს, (1990). *საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სამართლებრივი აქტების კრებული. 1918-1921*. თბილისი: გამომცემლობა „ივერთა მხარე“).

- sakhelmdzghvanelo. (1920). *sakhelmdzghvanelo kalakis, rk'inis gzis da mazris militsiis mokheletatvis*. tbilisi. (სახელმძღვანელო. (1920). *სახელმძღვანელო ქალაქის, რკინის გზის და მაზრის მილიციის მოხელეთათვის*. თბილისი).
- shvelidze, d. (2013). rat'om sotsial-demok'rat'ebi? p'irveli mtavrobis anat'omia, zhurn. „*ist'oriani*“:# 5. maisi. tbilisi.(შველიძე, დ. (2013). რატომ სოციალ-დემოკრატები? პირველი მთავრობის ანატომია. ჟურნ. „ისტორიანი“. # 5. მაისი. თბილისი).
- ch'umburidze, d. (2012). noe ramishvili. 1881-1930. ts'ignshi - *ist'oriuli p'ort'ret'ebi. ts'erilebi*. Tbilisi: gamomtsemloba „universal“ . (ჭუმბურიძე, დ. (2012). ნოე რამიშვილი. 1881-1930. წიგნში - *ისტორიული პორტრეტები. წერილები*. თბილისი: გამომცემლობა „უნივერსალი“).
- janelidze, o. (2015). *sakartvelos p'irveli resp'ublik'is p'irveli p'remieri*. tbilisi: gamomtsemloba „mts'ignobari“. (ჯანელიძე, ო. (2015). *საქართველოს პირველი რესპუბლიკის პირველი პრემიერი*. თბილისი: გამომცემლობა „მწიგნობარი“).
- janelidze, o. (2018). *nark'vevebi sakartvelos demok'rat'iuli resp'ublik'is ist'oriidan*. tbilisi: sakartvelos p'arlament'is erovnuli bibliotek'a. (ჯანელიძე, ო. (2018). *ნარკვევები საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ისტორიიდან*. თბილისი: საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა).
- Janelidze, O. (2018). *The Democratic Republic of Georgia (1918-1921)*. Tbilisi: Printing house Cezanne.
- janelidze, o. daushvili, a. khosit'ashvili, m. (2019). tavisupali sakartvelos dedakalaki. tbilisi 1918 - 1921 ts'lebshi. tbilisi: sakartvelos p'arlament'is erovnuli bibliotek'a. (ჯანელიძე, ო. დაუშვილი, ა. ხოსიტაშვილი, მ. (2019). *თავისუფალი საქართველოს დედაქალაქი. თბილისი 1918 - 1921 წლებში*. თბილისი: საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა).

საარქივო მასალები

- sakartvelos erovnuli, (1836). *sakartvelos erovnuli arkivi*. tsent'raluri saist'orio arkivi. pondi 1836. anats'. 1. sakm. 79. (საქართველოს ეროვნული, (1836). *საქართველოს ეროვნული არქივი*. ცენტრალური საისტორიო არქივი. ფონდი 1836. ანაწ. 1. საქმ. 79).
- sakartvelos erovnuli, (1836). *sakartvelos erovnuli arkivi*. tsent'raluri saist'orio arkivi. pondi 1836. anats'. 1. sakm. 81. (საქართველოს ეროვნული, (1836). *საქართველოს ეროვნული არქივი*. ცენტრალური საისტორიო არქივი. ფონდი 1836. ანაწ. 1. საქმ. 81).

- sakartvelos erovnuli, (1836). *sakartvelos erovnuli arkivi*. tsent'raluri saist'orio arkivi. pondi 1836. anats'. 1. sakm. 184. (საქართველოს ეროვნული, (1836). *საქართველოს ეროვნული არქივი*. ცენტრალური საისტორიო არქივი. ფონდი 1836. ანაწ. 1. საქმ. 184).
- sakartvelos erovnuli, (1861). *sakartvelos erovnuli arkivi*. tsent'raluri saist'orio arkivi. pondi 1861. anats'. 1. sakm. 54. (საქართველოს ეროვნული, (1861). *საქართველოს ეროვნული არქივი*. ცენტრალური საისტორიო არქივი. ფონდი 1861. ანაწ. 1. საქმ. 54).
- sakartvelos erovnuli, (1861). *sakartvelos erovnuli arkivi*. tsent'raluri saist'orio arkivi. pondi 1861. anats'. 3. sakm. 2. (საქართველოს ეროვნული, (1861). საქართველოს ეროვნული არქივი. ცენტრალური საისტორიო არქივი. ფონდი 1861. ანაწ. 3. საქმ. 2).
- sakartvelos erovnuli, (1881). *sakartvelos erovnuli arkivi*. tsent'raluri sat'orio arkivi. pondi 1881. anats'. 1. sakm. 14. (საქართველოს ეროვნული, (1881). *საქართველოს ეროვნული არქივი*. ცენტრალური სატორიო არქივი. ფონდი 1881. ანაწ. 1. საქმ. 14).
- sakartvelos erovnuli, (2081). sakartvelos erovnuli arkivi. tsent'raluri sat'orio arkivi. pondi 2081. sakm. 3. (საქართველოს ეროვნული, (2081). საქართველოს ეროვნული არქივი. ცენტრალური სატორიო არქივი. ფონდი 2081. საქმ. 3).

პერიოდული პრესა

- eroba, (1921). *zhurnali „eroba“*. # 1-2. tbilisi. (ერობა, (1921). *ჟურნალი „ერობა“*. # 1-2. თბილისი).
- ertoba, (1920). *gazeti „ertoba“*. 28, 29 tebervali; 22 ivnisi. tbilisi. (ერთობა, (1920). *გაზეთი „ერთობა“*. 28, 29 თებერვალი; 22 ივნისი. თბილისი).
- k'avk'asiis, (1919). *zhurnali „k'avk'asiis kalaki“*. N3. tbilisi. (კავკასიის, (1919). *ჟურნალი „კავკასიის ქალაქი“*. N3. თბილისი).
- sakartvelo, (1920). *gazeti „sakartvelo“*. 4 mart'i. tbilisi. (საქართველო, (1920). *გაზეთი „საქართველო“*. 4 მარტი. თბილისი).
- sakartvelos resp'ublik'a, (1918). *gazeti „sakartvelos resp'ublik'a“*. 29 okt'omberi. tbilisi. (საქართველოს რესპუბლიკა, (1918). *გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“*. 29 ოქტომბერი. თბილისი).
- sakartvelos resp'ublik'a, (1919). *gazeti „sakartvelos resp'ublik'a“*. 24 ianvari. tbilisi. (საქართველოს რესპუბლიკა, (1919). *გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“*. 24 იანვარი. თბილისი).
- sakartvelos resp'ublik'a, (1920). *gazeti „sakartvelos resp'ublik'a“*. 23 ianvari; 26 tebervali; 4 mart'i; 21 ap'rili; 13 okt'omberi. tbilisi. (საქართველოს რესპუბლიკა, (1920). *გაზეთი*

„საქართველოს რესპუბლიკა“. 23 იანვარი; 26 თებერვალი; 4 მარტი; 21 აპრილი; 13 ოქტომბერი. თბილისი).

teat'ri, (1918). *zhurnali „teat'ri da tskhovreba“*. # 8. tbilisi. (თეატრი, (1918). *ჟურნალი „თეატრი და ცხოვრება“*. # 8. თბილისი).

shroma, (1921). *gazeti „shroma“*. 30 okt'omberi. tbilisi. (შრომა, (1921). *გაზეთი „შრომა“*. 30 ოქტომბერი. თბილისი).